

// השתלשלות ההלכה //

מהו המקור לאיסור גנבת דעת, ומה טעמו?

אסור לגנוב דעת הבריות, אפילו דעתו של עובד כוכבים. תלמוד בבלי, חולין צד, א

ואיסור גניבת דעתו של נכרי, כתבו קצת רבותינו בשם בעלי התוספות ז"ל שהוא איסור תורה, דנפקא לן מדכתיב "לא תגנובו"... ריטב"א על חולין צד, א

בפרשת קדושים כתוב "לא תגנובו". כבר ביארנו למעלה, שבממון הכתוב מדבר... וגנוב דעת הבריות נקרא גנב, שנאמר "ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל", וכתוב "ותגנוב את לבבי". סמ"ג, לא תעשה, מצווה קנה

ואפילו לגנוב דעתו שלא יגיע לו הפסד להנכרי, אסור מדברי סופרים. כגון למכור לו בשר נבילה בחזקת שחוטה. ואף לגנוב דעת הבריות בדברים, אפילו במילה אחת של שפת חלקות או גניבת דעת, או במעשה שמראה שעושה בשבילן ואינו עושה - אסור, מפני שמחזיקים לו טובה בחינם. שולחן ערוך הרב, הלכות אונאה וגניבת דעת, הלכה יב

- (1) לפי אילו דעות איסור "גנבת דעת" הוא מדרבנן, ולפי אילו דעות הוא מדאורייתא?
- (2) מאיזה פסוק מהתורה נלמד האיסור, לפי מי שסובר שהאיסור הוא מדאורייתא?
- (3) כיצד נפסק בפניני הלכה בעניין זה?

מדוע אסור לגנוב את דעתם של אחרים?

דעת רש"י

הגמרא במסכת חולין אוסרת על יהודי לתת לגוי ירך חתוכה שהוציאו ממנה את גיד הנשה, משום שמדובר בגנבת דעת. ומסביר רש"י:

דעובד כוכבים כסבור, שישראל זה אוהבו מאד, שתיקנה וטרח בה ליטול גידה עד שנראית לעצמו, ואחר כך נתנה לו והוא לא נטלו. ונמצא מחזיק לו טובה חינם.

רש"י על חולין צד, א, דיבור המתחיל "משום דגנוב דעתו"

גיד הנשה אסור באכילה. אם יהודי מוציא את גיד הנשה מהירך ונותן לגוי ירך חתוכה, הוא גורם לגוי לחשוב שהוא מחבב אותו ביותר, שהרי היהודי יכול היה לאכול אותה בעצמו - אבל הוא טרח והשתדל בשביל הגוי. כך יוצר היהודי אצל הגוי רצון להחזיר טובה ליהודי, למרות שהוא לא באמת טרח בשביל הגוי.

דעת הרמב"ם

ואמר "ולא תעוננו" (ויקרא יט, כו)... ובכלל אזהרה זו גם כן איסור פועל החרטומים. ולשון חכמים: "מעונן - אלו אוחזי עיניים", והוא מין גדול מן התחבולה: מחובר אליו קלות התנועה ביד, עד שתדמה לאנשים שיעשה עיניים אין אמיתתו בהם, כמו שנראה אותם יעשו תמיד. יקחו חבל ושימו אותו בכנף בגדיהם ויוציאו נחש, וישליך טבעת לאויר

ואחר כך יוציאוהו מפי אדם אחד העומדים לפניו, ומה שידמה לזה מפעולות החרטומים המפורסמים אצל ההמון. כל פועל מהם אסור ומי שעושה זה יקרא אווז עיניים והוא מין הכישוף, ומפני זה לוקה. והוא עם זה גונב דעת הבריות וההפסד המגיע מזה גדול.

ספר המצוות לרמב"ם, מצוות לאו (לא תעשה) לב

הסבר המחלוקת

והבנה זו ברורה לפי ההנחה דאיסור גניבת דעת מלתא דגניבה הוא, דכל ענין הגניבה הוא בנטילת דבר שלא בזכות, ואף גניבת דעת כיוצא בו, דנוטל החזקת הטובה שלא בזכות ולא בצדק... אך לפי מה שלמדנו מדברי הרמב"ם בהלכות דעות שיש איסור גניבת דעת משום דרכי השקר והפיתוי, לכאורה מן הראוי לאסור גניבת דעת חבירו אף כשאין כוונתו שחבירו יחזיק לו טובה.

הרב אשר וייס, שיעורי פרשת שבוע, תשס"ו, ויצא - גניבת דעת, סעיף ב

- (4) לפי ההסבר של הרב אשר וייס, מה הבעיה בגנבת דעת לפי הסברו של רש"י, ומהי הבעיה לפי הרמב"ם?
- (5) לפי דברים אלה, רש"י אוסר על גנבת הדעת רק במקרים מסוימים. באילו מקרים הדבר יהיה אסור?
- (6) באילו מקרים יאסור הרמב"ם על גנבת דעת, ואילו רש"י יתיר ויאמר שאין מדובר בגנבת דעת?
- (7) תנו דוגמה מעשית אחת למקרה כזה.